

פרשת 'וישב' התשפ"א / הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

"ליקוטי מוהר"ן בפרשה" - מבוסס על ליקו"מ ח"ב תורה ב'

חג חנוכה ה'זיכרון' בלימוד, ביטול היצר של עריות וההודיה

השיעור נמסר מדי יום שני במושב צפריה - לפרטים: 052-4700079

ניתן לקבל במייל: 6537488@gmail.com

מדוע פורים נקרא סוף הנסים הרי היה אחריו נס גדול של חנוכה

בעם ישראל והיו אומרים שהם יהודים, כי הם יודעים את התורה, אך מכיון שזו תורה שבעל-פה, זה סוד פנימי בינינו, הגויים לא יכולים לדעת אותה.

ומה הסיבה שלבסוף נכתבה התורה שבעל-פה? כתוב שלמדו זאת מהפסוק "עת לעשות לה' הפרו תורתך", ראה רבי שהצרות מתגברות, הגלות מתארכת, והלבבות מתמעטים, והתורה משתכחת, וכדי להציל את תורה שבעל-פה, סידר רבי וכתב את המשניות שהיא התורה שבעל-פה.

מצות חנוכה שונה מכל התורה שלא נכתבה במשניות

אמרנו שיש הבדל בין פורים לחנוכה, שפורים ניתן להיכתב, כי הוא בחינת תורה שבכתב, וחנוכה הוא בחינת תורה שבעל פה, ובאמת חנוכה הוא שונה מכל החגים, כי אין משניות שהן מסכת חנוכה, יש מסכת מגילה, מסכת ראש השנה, מסכת פסחים וכו', כל דבר יש לו את המסכת שלו, (אפילו מסכת תפילין יש בכרייתא, ורבי חיים קניבסקי כתב עליה פירוש נפלא) אין דבר שלא כתוב במשניות, חוץ מחג חנוכה שלא כתוב במשנה בכלל, (חוץ מפעם אחת מובא במשנה רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור, לגבי אם שמת נר חנוכה ובא גמל עם פשתן וכו'), והסיבה כפי שהסברנו, שהבחינה של פורים הוא הסיים של תורה שבכתב, והבחינה של חנוכה הוא התחלת התורה שבעל-פה, אז זו הסיבה שאין מסכת חנוכה, כי אף על פי שכל התורה שבעל-פה לבסוף נכתבה, בכל אופן יש דבר יסודי שנשאר תמיד בעל פה - וזהו חג חנוכה, כי חנוכה היא תמיד תורה שבעל פה, אין משניות של חנוכה, נכון שיש גמרא על חנוכה (שבת כא ע"ב) שעוסקת בענייני חנוכה, אבל משניות שזה יסוד תורה שבעל-פה אין על חנוכה, ולכן חנוכה נשארה תמיד תורה שבעל פה.

נשים לב לדבר מעניין, כתוב בגמרא (מגילה דף ז') "אמר רב שמואל בר יהודה, שלחה להם אסתר לחכמים: קבעוני לדורות, שלחו לה: קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות?!, שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס", רואים מכאן, שאסתר נלחמה כדי שיכתבו את הנס של פורים בתנ"ך. מה העומק בדבר הזה? חכמים חשבו שנגמר העידן של התנ"ך בחורבן בית ראשון, וכבר אין לכתוב עוד בתורה ניסים חדשים, וכמו שהסברנו שהנס של חנוכה ופורים הם כבר לא נמשכים מהעניין של יציאת מצרים, כי הכוח והאור של יציאת מצרים מאוד התמעט בחורבן בית ראשון, והיה צריך ללוות מהניסים של לעתיד לבוא כדי לעשות את חנוכה ופורים ולכן חשבו חכמים שלא ראוי לכתוב את נס פורים, עד שבאה אסתר וניצחה אותם בוויכוח שלהם, וכתבו את מגילת אסתר. לעומת זאת בחנוכה זה בדיוק הפוך, המלחמה היתה שלא לכתוב אותה, אף על פי שכל התורה שבעל-פה נכתבה לבסוף, בכל אופן, נס חנוכה הוא הדבר היחיד שלא נכתב במשניות, את נס פורים נלחמים לכתוב, ואת חנוכה מתעקשים שלא לכתוב.

אלא שעדיין צריך להבין מה נקודת תורה שבכתב שיש בשאר הנסים, ומה נקודת תורה שבעל-פה שיש דוקא בנס חנוכה.

בעז"ה נדבר היום על עניין חג חנוכה איך הוא נמשך לדורות, כי יש שינוי גדול בין חג חנוכה לבין החגים שקדמו לו. הגמרא אומרת ביומא (דף כט.) "למה נמשלה אסתר לשחר, שנאמר (תהלים כב): "למנצח על איילת השחר", מה השחר הוא סוף הלילה, אף אסתר (נס פורים) הוא סוף על ניסים", מקשה הגמרא: הרי יש את חנוכה, (הילדים טועים שנס חנוכה היה לפני פורים, כי כך זה בסדר השנה, אבל זה באמת הפוך, נס פורים קדם לחנוכה בערך כ- 200 שנה) וא"כ איך אתה אומר שפורים זה סוף הניסים? ומתרצת הגמרא, מה שאמרתי שפורים זה סוף הניסים, זה הנס האחרון שהוא ניתן להיכתב בתורה, ואחרי פורים כבר אי אפשר לכתוב שום נס בתנ"ך. והשאלה נשאלת, למה זה שלא כותבים את הנס, זה יהיה סיבה לומר שהנס הקודם שעוד כן נכתב הוא סוף הניסים, הרי סוף סוף היה נס גדול של חנוכה, ופורים הוא לא סוף.

תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והחילוק ביניהם

ולבאר זאת, נקדים את הגמרא בגיטין (ס ע"א), הגמ' שואלת, יש שני פסוקים, אחד: "כתוב לך את הדברים האלה", ובפסוק שני כתוב: "כי על פי הדברים האלה כרתי ברית", ויש סתירה בין שני הפסוקים, האם "כתוב לך את הדברים האלה" שהתורה צריכה להיות בכתב, או שהתורה צריכה להיות בעל פה? ומתרצת הגמרא, ששני הדברים נכונים, יש תורה שבכתב ואסור לך לומר אותה בעל-פה, ויש תורה שבעל-פה שאסור לכתוב אותה בכתב. יש לנו שתי תורות ממתן תורה, משה רבנו קיבל תורה שבכתב חמשה חומשי תורה, ויש תורה שבעל-פה שזה נקרא 'הלכה למשה מסיני', ולכן יש את הבחינה של תורה שבכתב, ואת תורה שבעל-פה, ואי אפשר לזוז אחד בלי השני, (למשל כתוב: "זהו לטוטפות בין עיניך", ולפי תורה שבכתב היינו מניחים את התפילין בין העיניים ממש, ואם יש לך תפילין גדולות כמנהג חב"ד, לא היית רואה כלום, ואז באה התורה שבעל-פה ומפרשת במקום שמוחו של תינוק רופס. וכן בארבעת המינים, בלי תורה שבעל-פה איך נדע מהם ארבעת המינים, מה זה פרי עץ הדר, אולי זה תפוז, ומה זה "ענף עץ עבות וכו'). התורה שבעל-פה מפרשת את התורה שבכתב, אך הקב"ה רצה שזה יהיה ממש מחולק, שתהיה תורה שבכתב שכל הזמן כתובה, ושהתורה שבעל-פה תהיה על-פה.

ולמה? אז כתוב בגמרא טעם מאוד מעניין, כדי שלא יבואו הגויים ויאמרו שהם גם כן יהודים, שהרי כולם רצו להיות העם הנבחר, ואומרת הגמרא, שתורה שבכתב אין להם בעיה הם יכולים לקרוא אותה ולדעת, אבל תורה שבעל-פה הם לא יכולים לדעת, מכיון שזה רק נמסר מפה לאוזן, ודורשת הגמרא, "אכתוב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו", אם הגויים ידעו את תורה שבעל-פה, אז ח"ו "כמו זר נחשבו", כי גם הגויים היו מתערבים

ברגע שבטלו יצה"ר דעבודה זרה, באותו רגע נתבטלה גם כן הנבואה מישראל, רק מי שכבר היה נביא המשיך להתנבאות, אבל לא היו עוד נביאים חדשים, זאת אומרת, שעבודה זרה וכח הנבואה הם תלויים זה בזה. וההסבר בזה: הכתוב אומר (דברים יח, יד-טו) "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך, נביא מקרפך מאחריך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו", ומבואר שהכח של עבודה זרה היה על ידי מעוננים וקוסמים, ולכן כנגד זה נתן לנו הקב"ה נביא, כדי לבטל את הכח של העבודה זרה שהיא על ידי קוסמים ומעוננים. אולם מעת שבטלה העבודה זרה, בטלה גם הנבואה, כדי שיהיה הבחירה במשקל שוה.

נזכיר עוד גמרא מעניינת, הגמרא במגילה (י"ד ע"א) אומרת, שהיו לעם ישראל המון נביאים, וכלשון הגמרא: "כפליים מיוצאי מצרים", (1,200,000 נביאים) אלא שנבואה שנצרכה לדורות נכתבה, ונבואה שלא נצרכה לדורות לא נכתבה. ועכשיו נקשר את הכל ביחד. ע"י התפילה והצעקה של עם ישראל בתחילת בית (שני), קיבלו את היצר הרע של עבודה זרה ושחטו אותו, אבל באותו הרגע גם הפסדנו את הנבואה. מה זה נבואה? זה תורה שבכתב, כמו שאומרת הגמרא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, וברגע שביטלו את יצה"ר של עבודה זרה, ובטלה הנבואה, מפסיקה ונגמרת 'תורה שבכתב'. אבל יש עוד נס, יש נס חנוכה, אך את זה כבר אי אפשר לכתוב, כי אין נבואה, היא התבטלה יחד עם היצה"ר של עבודה זרה, וכיון שאין נבואה שצריכה להיכתב לדורות, אין יותר את הבחינה של תורה שבכתב.

ובדיוק אז מתחיל: תקופת תורה שבעל-פה. כתוב באבות: משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים, זקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. ואחרי אנשי כנסת הגדולה שהיו מקצתם נביאים, והאחרונים שבהם היו: חגי, זכריה, ומלאכי, אז מתחיל המשניות, וזוהי תורה שבעל פה. כי כמו שאמרנו, איך שמסתיימת העבודה זרה, הנבואה, תורה שבכתב, אז מתחילה התקופה של תורה שבעל-פה.

עכשיו נתבונן בדבר מאוד יפה. יש לנו 3 בחינות של תורה: יש תורה שבכתב, ויש תורה שבעל-פה, אבל התורה שבעל-פה בעצמה גם כן מתחלקת ל-2, כי יש לך תורה שבעל-פה שנכתבה לבסוף שהן המשניות, ויש תורה שבעל-פה שאף פעם לא נכתבה, והיא מיוחדת, והיא העניין של נס החנוכה, שתמיד נשאר תורה שבעל-פה, ולא נכתב להיות שוב תורה שבכתב. הסברנו, תורה שבכתב היא כנגד עבודה זרה, ולכן גם היום תורה שבכתב יש בה את הכוח נגד עבודה זרה, אדם, שיש לו בלבולים באמונה, וכל מיני שאלות, מה העצה שלו? ללמוד תורה שבכתב, (כמו תהילים, ולימוד תנ"ך), ע"י שתיקרא תורה שבכתב זה יבטל לך את הבלבולים שלך באמונה.

ונסביר בזה דברים קצת עמוקים, הגמרא ביומא (דף סט:) מספרת: כשעלו עולי בבל לארץ ישראל, כתוב בנחמיה (ט, ט): "ויזעקו בקול גדול אל ה' אלהיהם", שואלת הגמרא, מה צעקו בקול גדול? אומרת הגמרא צעקו "בייא בייא", כלומר שאמרו לקב"ה בצעקה ובתפילה שלהם, הרי למה נתת לנו יצר הרע של עבודה זרה! בשביל שנתגבר על היצר הרע ונקבל עליו שכר, אם כך: לא רוצים לא מדובשו ולא מעוקצו, לא רוצים יצר הרע של עבודה זרה, ומוותרים על השכר הזה. וכתוב שתוך כדי הצעקה שלהם, נפל פתק מהשמיים וכתוב בו מילה אחת: אמת. והלשון של הגמרא: "שמע מינה חותמו של הקב"ה אמת". זאת אומרת שהקב"ה הסכים. טוב, אבל מה עושים הלאה? הם ראו שלא משתנה שום דבר, מה עשו? התענו 3 ימים ו-3 לילות, וראו שיוצא שעיר של אש מבית קודש הקודשים, אמר להם הנביא לישראל, השעיר של אש שיצא מבית קודש הקודשים, הוא היצר הרע של העבודה הזרה. ואז הם תפסו אותו, וטמנו אותו בתוך דוד של עופרת, שלא ישמעו הצעקות שלו וירחמו עליו מהשמים, ולבסוף שחטו אותו, וגמרו עם היצר הרע של עבודה זרה. וכיוון שהועילה תפילתם, אמרו אם גמרנו עם היצר הרע של עבודה זרה, נגמור גם עם היצר הרע השני, שהוא יצר הרע של גילוי עריות, שהוא ענין פגם הברית, ונתפלל ונבקש רחמים גם עליו. ביקשו רחמים וקיבלו אותו גם כן, ותפסו אותו. אך עדיין הם היו מסופקים עם הדבר הזה, אם להרוג אותו, בגלל שצריך אותו לפריה ורבייה, ולכן שמו אותו במאסר שלוש ימים. ומספרת הגמרא שבאותו הזמן לא נמצאה ביצה אחת טרייה בכל בארץ ישראל, כי אפילו שהתנגול שהוא הכי פרוץ מכל העופות והחיות, גם כן לא היה לו היה יצר הרע לתרנגולת, וחשבו מה לעשות, הרי צריך את היצר הרע הזה, ואם הוא יתבטל, לא יהיה המשכיות לעולם, לכן מה עשו? סימאו את עיניו של יצר הרע של עריות והחלישו את כוחו. ואומרת הגמרא שהועיל להם הדבר הזה שסימאו את עיניו של היצר הרע בדבר אחד, שאדם לא מתגרד בקרובותיו, דהיינו שהאדם יכול לכבוש את יצרו בקלות בעבירות של קרובותיו, ומי שנופל אפילו בקרובותיו כמו בבתו, באמו, או באחותו הוא סתם משוגע, זאת אומרת שהוא ממש מביא את היצר הרע על עצמו, אבל בן-אדם נורמלי לא נופל מצד היצר הרע, ולא מתגרד בקרובותיו. ולכן מה שעשו זה שסימאו את העיניים של היצר הרע בענין זה.

אומר הגאון מווילנא חידוש גדול ב'סדר עולם רבה' (פרק ל'), (שו"ו ברייתא שעושה סדר בכל התאריכים מבריאת העולם עד סיום סיום תקופת התנאים) שבאותה שעה שביטלו את היצר הרע של העבודה זרה, נתבטל עוד דבר שהוא מאוד כואב, וזוהי הנבואה שבטלה מישראל באותו רגע ששחטו את היצה"ר. מה הסיבה? פעם הסברנו את זה, שהקב"ה תמיד דואג שיהיה בעולם איזון עם היצר טוב, ועם יצר הרע, זאת אומרת שאם הגענו למצב שביטלו את יצר הרע של עבודה זרה, אי אפשר להשאיר את הכוח של הנבואה, כי אם תהיה נבואה ויהיו נביאים, הם יבטלו בכלל את הבחירה, ולא יהיה את הקונטרה כנגדה, שהוא היצר הרע של עבודה זרה, ולכן

סיפור: ספר התניא - תורה שבכתב של החסידות מציל מכפירות ובלבולי אמונה

יש סיפור מאוד יפה, שאבא שלי סיפר לי על הרב מרדכי אליהו, פעם אחת היה איזה ראש ישיבה שהיתה לו ישיבה טובה, אבל

כנגד יוון. בבל ופרס הם כנגד יצה"ר של עבודה זרה, ולכן כשבטל היצה"ר של עבודה זרה, נגמרו הגלויות האלה. יוון כנגד היצה"ר של גילוי עריות. למה יוון כנגד גילוי עריות? מובא בגמ' מגילה (דף טו) שרבן שמעון בן גמליאל אומר שהתירו לכתוב את התורה ביוונית, שנאמר: "יפת אלוקים ליפת והוא ישכון באהלי שם", מה זה "יפת אלוקים ליפת"? זו חוכמה יוונית. השפה היוונית זה היופי של יפת, יוון הוא בן של יפת, והיופי של יפת – בו התירו שישכון באהלי שם, היינו שתיכתב התורה בשפה היוונית. יוון זה "יפת אלוקים ליפת" – וזה הסיפור של התאווה שהיא תלויה ביופי, וכמו שלמדנו בליקוטי מוהר"ן (תורה ס) שזה העניין של "הבל היופי", שאדם ח"ו נמשך אחר הבל יופי של הנשים – וזה המהות של יוון, של תרבות הגוף. ומסופר במדרש, שהמרד של החשמונאים התחיל בגלל הגזירה שהיוונים גזרו שכל בתולה לפני שהיא מתחתנת, תיבעל להגמון תחילה, ואם כן בגלות יוון היתה גזירה של גילוי עריות. ומה היה שם? כשהתחתנה בתו של יוחנן כהן גדול (אביו של מתתיהו) אז כשהגיעו לקראת סוף חתונה פתאום היא התחילה לצעוק ולבכות, וקרעה את הבגדים שלה, ולא הייתה צנועה בכלל. שאלו אותה: 'מה השתגעת?' (רצו להרוג אותה) איך את באמצע חתונה קורעת את הבגדים, ואת לא צנועה? אמרה להם: 'על זה אתם מקנאים שאני עכשיו לא צנועה, ועל זה שלוקחים אותי להגמון שיטמא אותי לא אכפת לכם?? ואז באותו רגע התייעצו החשמונאים והחליטו שעכשיו הולכים להרוג את ההגמון. מה עשו? היא עשתה את עצמה כאילו היא הולכת להגמון כפי הגזירה, והם אחריה, וכמו שעשו שמעון ולוי בשכם... נכנסו לחדר ושחטו אותה, ואז התחיל המרד והמלחמה של החשמונאים נגד היוונים. והרי שכל הסיפור של יוון זה יצר הרע של גילוי עריות.

איך יודעים שכל העניין של גלות אדום זה שפיכות דמים? (חייך מהרמו של 'ועל חרבך תחיה') אומרת הגמרא ביומא (ט' ע"ב) שבת שני נחרב בגלל שנאת חנם. מה זה 'שנאת חנם'? זה שפיכות דמים. כמו שמובא במדרשים על הפריצים שהיו הורגים ושופכים דמים מרוב שנאת חנם שהיתה אז בסוף בית שני. יוצא שיש לנו כאן 2 בחינות של תורה שבעל-פה, בחינה אחת זו תורה שבעל-פה שהיא עתידה להיכתב, והשניה היא תורה שבעל-פה שאינה עתידה להיכתב במשניות, כמו חנוכה, שתמיד תשאר תורה שבעל-פה.

בגלל ע"ז היה חורבן ראשון, ושפיכות דמים חורבן שני, מה עם גילוי עריות?

קעת נסביר איך כל אחת מהבחינות האלה, כיצד הם מצילים אותנו מהעבירות החמורות של גילוי עריות ושפיכות דמים. אך קודם לכן נגיד עוד נקודה יפה. בבל ופרס היו בזמן חורבן בית ראשון, זאת אומרת שהעוון של עבודה זרה חרוב את בית ראשון. ולעומת זאת בית שני נחרב ע"י שפיכות דמים, אבל בגילוי עריות לא מצאנו שהעבירה החמורה הזאת תחריב את בית המקדש, כי גלות יוון אף שפרצה פרצות במקדש, אבל לא חרבה אותו? התשובה, שעל זה הועיל שסימא את היצר הרע של גילוי עריות. שהרי יש 3 עבירות חמורות. עבודה זרה שחטו

מה לעשות פתאום התחילו להיכנס לו בלבולים באמונה, והראש ישיבה כבר התחיל להשתגע מזה, מצד אחד נותן שיעורים בגמרא, ומצד שני הוא בעצמו מבולבל לגמרי באמונה. מה עשה? הלך לרב מרדכי אליהו, (אף על פי שהוא היה ליטאי, אבל הבין שעצה בעניינים כאלה הוא יקבל רק מהרב מרדכי אליהו), אמר לו הרב מרדכי אליהו: "העצה בשבילך היא: לטבול במקווה, ולקרוא את כל ספר התנאי". (בשבת הקודמת היה י"ט כסליו, שזה החג של 'בעל התנאי' שיצא מהמאסר, אז נספר את הסיפור לכבודו). אמר לו הראש ישיבה: "איך אני יכול לפתוח בכלל את ספר התנאי"? (בזמנו היתה מלחמה של הרב ש"ך כנגד הארמו"ר מלובביץ, היתה ביניהם מחלוקת גדולה לשם שמים, אבל היא התפשטה הלאה למלחמה בין החסידים לליטאים השם יצילנו), שהרי הוא היה ראש ישיבה מהפלג הליטאי, ואצלם 'תנאי' זה לא שייך. ענה לו הרב: 'אתה מדבר אתי שיש לך בעיה של כפירה באמונה, זה אתה לא מפחד, אבל להיות שונה מהפלג הליטאי שאתה נמצא בו, ולקרוא ספר התנאי, בזה אתה עדיין מרגיש שזה אסור!'. אמר לו הראש ישיבה: "אני לא יכול". אמר לו הרב: "זה מה שיש". אחרי שבועיים הגיע אותו רב עוד הפעם לרב מרדכי אליהו, ואמר לו: "אני כבר לא יודע מה לעשות הבלבולים שלי הם קשים מאוד, אני כבר עושה שקר בנפשי, אני לא יכול להחזיק את הישיבה ככה". שוב אמר לו הרב מרדכי: "העצה שלי זה מקווה, ולקרוא את כל ספר התנאי". לבסוף אותו הרב הלך למקוה וגרס את כל ספר התנאי, והגיע שוב פעם אל הרב מרדכי אליהו, וסיפר לו שברוך השם עשיתי את העצה של הרב והיא מאוד עזרה.

חשבתי לעצמי היום למה הרב מרדכי נתן לו את העצה דוקא של ספר התנאי, הרי עכשיו נתנו עצה אחרת לעניין של ע"ז לקרוא את תנ"ך דווקא. אכן שמעתי מהרב גינזבורג, וזה דבר מפורסם בחב"ד, שספר התנאי נקרא 'תורה שבכתב של החסידות', וא"כ זה נכון, וכמו שהסברנו שמה שיכול להוציא את האדם מבלבולי אמונה שלו, זו תורה שבכתב, לקרוא תורה שבכתב, אבל היה צריך שאותו רב יעשה הקרבה, והקרבת הגדול שהוא הקריב, שבזמן המחלוקת שהיה כנגד חב"ד, שהוא כראש ישיבה ליטאי יקרא את כל ספר התנאי (שנחשב תורה שבכתב של החסידות) זה קרבן שיוכל באמת לעזור לו להוציא אותו מבלבולי האמונה שלו, ולכן הרב מרדכי אליהו נתן לו את העצה הזאת.

ארבעה גלויות כנגד שלוש מיני יצר הרע של עבירות חמורות, כיצד?

למדנו שהנבואה היא תורה שבכתב, והיא כנגד ע"ז וכפירה. ויש לנו גם תורה שבעל-פה בשתי בחינות: תורה שבעל-פה שנכתבה – כל המשניות וכל הש"ס, ויש לנו תורה שבעל-פה שלא נכתבה, שזה נס חנוכה. וקעת נתבונן, יש ארבעה גלויות: בבל, פרס, יוון, ואדום. בבל ופרס היו קודם בניית בית שני, ולכן בבל ופרס שניהם שייכים לעניין תורה שבכתב. ותורה שבעל-פה על שתי הבחינות שלה, הן כנגד יוון ואדום. הסברנו שעניין של תורה שבכתב, זה כנגד יצר הרע של עבודה זרה. לגבי יצר הרע של שפיכות דמים – זה ודאי כנגד אדום, וכמ"ש: 'ועל חרבך תחיה'. ויצר הרע של גילוי עריות הוא

בהוריות (דף יג) ששמן זית הוא סגולה לזיכרון. ולפי דברינו הסיבה בפנימיות להדליק דווקא בשמן זית, וזו מצווה מן המובחר, זה כדי לחזק את הזיכרון בתורה שבעל פה. שהראש יזכור דברים שאי אפשר להעלות אותם בכתב. סיפרנו לפני כמה שבועות על האר"י ז"ל שהשיג תורה שבעל-פה, אלפי פרושים בענין האתון של בלעם, תורה נפלאה שאין שום אפשרות לכתוב אותה, זה בחינה של תיקון גילוי עריות, כי התיקון נעשה ע"י הזיכרון החזק בתורה, עד כדי כך שלא צריך לכתוב אותה.

יוצא למעשה, שכשאדם מדליק את נרות חנוכה, טוב מאוד להתבודד ליד הנרות. הרי צריך לשהות חצי שעה, להסתכל על הנרות, ולספר לבני הבית את ניסי חנוכה, ולדבר דברי תורה, ולהתבודד לפני הקב"ה. מה עיקר הדבר שכדאי אז להתבודד ולהתפלל עליו כשרואים את השמן זית דולק? זה הזמן לבקש על זיכרון בתורה, כי כל הנקודה של 'חנוכה' היא להציל אותנו מתאוות גילוי עריות, והסברנו שדווקא כאן יש לנו כוח חזק, כי חכמים סימאו העיניים של היצר הרע הזה, ולא כמו יצר הרע של שפיכות דמים, ושל שנאת חנם, ומחלוקת בן-אדם לחברו, שלא טיפלו בו. ולכן חג החנוכה יכול להציל אותנו מהתאוה של 'גילוי עריות', וזוכים לזיכרון חזק בתורה שבעל-פה שאי אפשר להעלות אותה בכתב, מחמת ריבוי של תורה שזוכה להשיג עד שאי אפשר להעלות אותה על הכתב, אלפי פרושים שמגיעים ברגע אחד, וזה תורה שבעל-פה של חנוכה, שאינה נכתבת.

נמצא שפורים שהוא החג המסיים את התורה שבכתב, הוא כנגד עבירה של עבודה זרה, דהיינו הרהורי כפירה וחולשה באמונה שיש לאדם. וחנוכה הוא החג המתחיל את התורה שבעל פה, אכן את התורה שבעל פה שאינה נכתבת, שהוא בחינת זיכרון, וזה מתקן את העבירה של גילוי עריות. ואנחנו מחכים עוד לחג שלישי בעזרת השם שזה יהיה בגאולה השלימה, שאז יהיו כל ישראל חברים, ותהיה אהבה ביניהם, וכדי להינצל מהשנאת חנם זה אנחנו מחכים למשיח צדקנו.

ביצד קשור כל הנ"ל לדברי רבינו בלקוטי מוהר"ן שימי חנוכה הם ימי הודאה?

רבנו בליקוטי מוהר"ן (תורה ב' ח"ב) מסביר, שימי חנוכה הם ימי הודאה, כמ"ש: "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל", וכדי שאדם יוכל להודות ולהלל – הוא צריך לזכור את הנס!!! אבל לא מספיק רק לזכור את הנס, אלא גם לזכור היטב את הצרה שהייתי בה, ולזכור איך הקב"ה הציל אותי. מטבע הדברים, כשאדם נעשה לו נס, הוא עושה סעודת הודיה, הוא מספר לכולם וזוכר את הנס. אבל אחרי כמה שנים, כבר הוא שוכח את הנס שנעשה לו, ולכן גם ההודיה היא פחות, מה הסבה לכך? הסיבה היא בעיה בזיכרון. זאת אומרת שאדם לא זוכר היטב את הצרה שהיה בה, וממילא גם את הנס שהיה הוא כבר פחות זוכר, ולכן גם ההודיה לה' נחלשת. רבנו אומר שימי חנוכה הם ימי הודיה, זאת אומרת שהזיכרון של הנס הוא כל כך חזק ומוחשי ממש, שאני כל רגע ורגע מרגיש שעכשיו הייתה הצרה, ועכשיו נעשה הנס של ההצלה, וכמו שברגע שנעשה לאדם נס,

את היצה"ר וביטלו אותו לגמרי. יצה"ר של גילוי עריות סימאו את עיניו, והחלישו אותו. יצה"ר של שפיכות דמים ושל שנאת חנם, מחלוקת בן-אדם לחברו, בו לא נגעו ונשאר לצערנו בשלמותו, ולכן עשה את חורבן בית שני.

זאת אומרת שאנשי כנסת הגדולה פעלו בתפילה שלהם, בזה שהחלישו את היצה"ר של גילוי עריות, שהיוונים לא יחריבו את בית המקדש, כי אם לא היו מסמאים את היצה"ר של גילוי עריות, גם יוון הייתה מחריבה לנו את בית המקדש, אבל בגלל שסימאו את העיניים של היצר הרע של גילוי עריות, הצילו אותנו מחורבן בית המקדש כבר בגלות יוון, אלא רק כמו שכתוב בגמרא שהיוונים פרצו 13 פרצות במקדש, אבל לא יכלו להחריב אותו, בגלל שסימאו את היצה"ר של גילוי עריות.

התיקון לשנאת חנם תורה שבע"פ הנכתבת, ולגילוי עריות - זו שאינה נכתבת

אבל יש יצר הרע אחד שלא נגעו בו בכלל, והוא היצר הרע של שפיכות דמים, את המחלוקת ושנאת חנם שיהודים רבים אחד עם השני, זה נשאר בשלמות, ה' יצילנו. ולכן היצר הרע הזה של שפיכות דמים ושנאת חנם של גלות אדום, הוא שהחריב את הבית המקדש השני, והוא עדיין מרקד בינינו כבר 2000 שנה, ועדיין לא גמרנו איתו, ואנחנו סובלים ממנו. ומה התיקון? הסברנו שהתיקון ליצר הרע של שפיכות דמים ושנאת חנם – זה תורה בעל פה שנכתבת. ומה הסיבה? כי כתוב שאיך רבי הצליח לכתוב את המשניות? ע"י שכנס את כל החכמים, וע"י שהיו כולם בדיבוק חברים, באהבה, וכל אחד מהם שנה לחברו את כל המשניות שהוא יודע, ע"י האהבה והחברות ביניהם אפשר היה לכתוב את התורה שבעל-פה. יוצא שתורה שבעל-פה שנכתבת, היא מתקנת את השנאת חנם, ושפיכות דמים, בגלל שאי אפשר לכתוב תורה שבעל-פה בלי דיבוק חברים.

אבל תורה שבעל-פה שאינה נכתבת, זה כל מה שאחד זוכר לעצמו, ולזה צריך דווקא זיכרון חזק. איך יש לאדם זיכרון חזק? ע"י שהוא שומר את עצמו מתאוות גילוי עריות. וזו הנקודה של חנוכה. הסברנו שחנוכה נקראת תורה שבעל-פה שאינה נכתבת, והיא תמיד נשארת בזיכרון. וזה שיש לך בזיכרון תורה שבעל-פה ואתה לא כותב אותה, זה תיקון של עוון גילוי עריות. כי רבנו אומר בספר המידות (ניאוף אות מט'), שעבירת ניאוף פוגעת בזיכרון של התורה. מה המקור לדבר הזה? ובכן כתוב, "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם < למען תזכרו וכו", ז"א אם לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ותשמרו על הלב והעיניים, שני הסרסורים של העבירה – אז "למען תזכרו", יהיה לכם זיכרון טוב, ולא תשכחו שום דבר מהלימוד. הרי הסברנו שרבי הוצרך לכתוב את התורה שבעל-פה, בגלל שרבי ראה שהשכחה מתגברת, ושוכחים את התורה שבעל-פה, אבל אם יש זיכרון חזק וכבר לא שוכחים, חוזרים למצב שלא צריך לכתוב תורה שבע"פ, אלא "דברים שבעל-פה אי אתה רשאי לאמרן בכתב". ולכן מצוה מהמובחר בנר חנוכה – בשמן זית. ומובא בגמרא

עם ישראל תהיה פי כמה וכמה. ואפילו ההשגה הנפלאה הזאת, אומר רבנו שהיום אנחנו לא מבינים איך אפשר להשיג אותה, אבל זה יהיה צחוק שנצחק על הגויים לעתיד לבא. זאת אומרת, שבאמת להודות לקב"ה, זה אפשר רק ע"י שזוכים להכיר את הקב"ה. ולהכיר את הקב"ה זה גם עניין של זיכרון, שימו לב, אנחנו מדגישים שחג החנוכה כל הבחינות שלו הן בחינות זיכרון.

ניתן דוגמא להבין מדוע הכרת הבורא קשורה לזיכרון? הנה בלימוד הש"ס, לפעמים קשה לי להבין את הסוגיה, וכמו שעכשיו ב'דף היומי' אנחנו בסוגיה של רבי חנינא סגן הכהנים, סוגיה קשה, הרבה דיני טומאה וטהרה, ואתם יודעים מה הקושי הגדול שבה? כי זו סוגיא שיש בה עשרות פרטים, כל רגע הפרט משתנה, למשקין יש טומאה מדאורייתא למ"ד אחד, ולפי השני זה מדרבנן, אב הטומאה, וולד הטומאה, משקי בית מטבחיא דכן או משקי בי מדבחיא האם מדובר על המזבח או בית המטבחים הרבה מאוד פרטים, וברגע שיש לי עומס פרטים על הזיכרון, אני שוכח חלק, ולא מתחבר לי כל הפאזל, ואז אני לא מבין את הסוגיא. נמצא, שהבעיה בהבנת הלימוד – היא בעית זיכרון. ומתי מבינים טוב? מתי שכל הפרטים עומדים לי מול העיניים, אני מחבר את הכל, הפאזל מושלם, והסוגיה מובנת לך. מיהו רב טוב? רב טוב הוא שיודע איך לגרום לתלמידים לזכור את הפרטים בקלות, הם כבר יעשו את החיבורים לבד, הוא נותן להם כל הזמן סימנים, ובכך הוא מקל להם על הזיכרון, הוא בונה את התורה שהוא מלמד בצורה כזו שהתלמידים זוכרים היטב את כל מה שהוא מלמד.

הזיכרון הוא ההבנה וההכרה, כדי להכיר את הקב"ה אנחנו צריכים לדעת ולזכור מיליונים ומיליארדים של פרטים, וזה ע"י חג חנוכה – חג הזיכרון, שנותן לי כוח להכיר את הקב"ה לפרטי פרטים וזכור אותם, את 'והוא מסבות מתהפך בתחבולתו בתחבולתיו לפעלים' (איוב ל"ג, יב) כל רגע הנהגה שונה. אבל כשיש זיכרון חזק, אני מתחיל לזכור את הפרט הזה, את הפרט השני וכל התשבץ נהיה לי שלם, אז אני יכול להבין קצת את הקב"ה. וזה מיוחד לימי חנוכה, שהם תורה שבעל-פה שהיא אינה נכתבת, שהיא תמיד נשארת בזיכרון, וע"י הזיכרון אני יכול להכיר את הקב"ה לפרטי פרטים. רבנו אומר בהמשך התורה הזו, שהעניין של להכיר את הקב"ה היא להכיר את האחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות, לדעת איך כל כל אלפי הפרטים שהשגתי ומונחים לי בזיכרון, כולם בסוף הם מתקבצים לאחדות הפשוט – שזה הקב"ה.

ונמשיך בלשון התורה, וז"ל: "כי ... כל הקרבנות בטלין, חוץ מקרבן תודה. שלא ישאר לעתיד [לבא], רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו ותפריך, כמו שכתוב (שע"ה י"א): "כי מלאה הארץ דעה את ה' פמים לים מכסים", שזה כל ששששש עולם הבא". מבוואר כאן, שהדבר שישאר לנו לעתיד לבוא זה חג החנוכה. וטראו דבר חידוש, כיום מה התורה הכי קטנה לפנינו מתוך ה-3 תורות האלו: תורה שבכתב, תורה שבעל-פה הנכתבת, תורה שבעל-פה שאינה נכתבת, אז

הוא ממש מודה בחזקה לה', וזה בגלל שכרגע הזיכרון אצלו הוא מאוד מוחשי, כך אומר רבנו שימי חנוכה הם ימי הודאה, ולמה? כי ימי חנוכה הם ימים של זיכרון, וכיון שהזיכרון כל כך חזק בחנוכה, וכמו שהסברנו באריכות בטעם הדבר, לכן אני יכול להודות היטב כיון שאני יכול לצייר היטב את הצרה שהיינו בה, ואת הנס שעשה לי הקב"ה. וזה פשוט חדש שאנחנו רוצים להסביר בדברים של רבנו, משחו שהתחדש לנו היום בנקודה הזו.

ונבאר יותר: למה ימי חנוכה הם ימי הודאה? בגלל שהיא בחינה תורה שבעל-פה שאינה ניתנת להיכתב, כי יסוד נס חנוכה לא נכתב כלל במשניות, נכון שההלכות אחר כך נכתבו, אבל הבסיס שזה המשנה לא נכתב, כי זה תורה שבעל-פה שאינה נכתבת, היא תמיד נשארת בזיכרון. חנוכה זה חג הזיכרון לעומת חג פורים שהוא יותר חג של להינצל מהכפירה. והחג שיהיה בעזרת השם לעתיד לבוא בביאת משיח צדקנו, זה יהיה החג של אהבת חינוס, החג של אהבת ישראל באמת.

איך אפשר להודות על ניסים, הרי גם את המכות קיבלנו ממנו ית'?

אומר רבנו (תורה ב' ח"ב אות א'): "ימי חנכה הם ימי הודאה, כמו שכתוב: 'וקבעו שמונת ימי חנכה אלו להודות ולהלל וכי', וימי הודאה זה בחינת ששששש עולם הבא, פי זה עקר ששששש עולם הבא – להודות ולהלל לשמו הגדול ותפריך, ולהכיר אותו ותפריך, ששששש ימי זה סמוכים וקרובים אליו ותפריך, פי כל מה שששששש ויפריך אותו ותפריך ביותר סמוכים אליו ביותר" – וזהו יסוד שהסברנו אותו כמה פעמים, שכדי להודות אתה צריך להכיר את הקב"ה, אם אתה לא מכיר את הקב"ה אתה לא יכול להודות לו. הבאנו משל, אדם נתן לחבירו סטירה חזקה, אחר כך הוא אמר לו: 'תשמע, נתתי לך סטירה – קח 100 שקל'. והנה הוא רואה שהמקבל את הסטירה לוקח את המאה שקל, ולא אומר לו תודה. הוא שואל אותו למה אתה לא אומר תודה, והוא עונה תודה על מה, אתה נתת לי סטירה, עכשיו אתה צריך לפייס אותי נתת לי מאה שקל, אתה חייב לי, אז על מה אני יגיד לך תודה. ולכאורה כביכול אותו דבר כלפי הקב"ה הרי הוא "מחץ וירפא", הוא נתן לנו את המכות והוא זה שרפא אותנו, אבל כיון שהוא היכה איך אנחנו יכולים להודות לו על הניסים? העצה היחידה היא להכיר את הקב"ה, להכיר את הקב"ה היטב כמה הקב"ה טוב, אז אתה מבין או לפחות מאמין חזק, שגם המכה הייתה לטובתך, ואתה מודה לקב"ה גם על המכה.

רבנו מסביר בליקוטי מוהר"ן (תורה כ"א) "אז ימלא שחוק פינו ולשונו רינה, אז יאמרו הגויים הגדיל ה' לעשות עם אלה", אומר רבנו שלעתיד לבוא, אפילו גוי יבין שכל הצרות שהיו לנו בגלות הם היו לטובת עם ישראל. זה חידוש נפלא של רבנו, ואם רבנו אמר את זה, זאת אומרת שהייתה לו השגה בדבר הנפלא הזה, לנו אין שום השגה להבין כזה דבר, שצרה כמו השואה הנוראה היתה לטובתנו, אי אפשר להבין את זה, אבל לעתיד לבוא, אפילו הגויים יבינו את זה, ואנחנו ימלא שחוק פינו ונצחק עליהם, שזה רק מה שאתם מבינים! כי ההשגה של

לשני שולחנות, גם להיות הגדולים ביותר בתורה, וגם העשירים ביותר בישראל. הוא שהם עשו את הפעולה לקחת תורה שבעל-פה, ולהפוך אותה לתורה שבכתב.

לפי זה עלה בדעתי עוד תירוץ למה חנוכה לא נכתבה, כתוב במפורש שהחשמונאים עשו מנורה מבעץ, שזה בדיל, כי לא היה להם כסף לעשות את המנורה מזהב, הם היו בתחילה עניים, אחר כך הם התעשרו קצת, ועשו מנורה מכסף, ואחר כך עשו מזהב. אבל היות שהחשמונאים בהתחלה היו עניים, הם לא היו יכולים להפוך את שבעל פה להיות תורה שבכתב. נמצא, שכל אחד שזוכה לקחת בחינה של תורה שבעל-פה, ולעשות אותה תורה שבכתב, הוא ג"כ יזכה לעשירות דקדושה. הגמרא מלמדת שכל הנביאים היו עשירים, עמוס היה עשיר, יונה היה עשיר, בגלל שהם היו לוקחים נבואות שהם תורה שבעל-פה והופכים אותם לתורה שבכתב, וצריך לעשות את זה ע"י עשירות.

ומה הסיבה שצריך עשירות בשביל העניין הזה? הפסוק אומר "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד", "אורך ימים בימינה, הסברנו פעם (ואני אזכיר בקצרה) שבאמת אריכות ימים זה ע"י כח הזיכרון, כי כל מה שיש שכחה זה בגלל "נשכחתי כמת מלב", כל מה שאדם שוכח, זה בגלל שמתים לו תאים במוח, ולכן שוכח, אבל אם היה לו זיכרון אבסולוטי, שזה הזיכרון שלעתיד לבוא שלא ימותו לו תאים במוח, כי המוח כל הזמן יחדש את הגוף, שזה בחינת 'עץ החיים' – "ואכל וחי לעולם", זהו אורך ימים בימינה, הזיכרון, התורה שבעל-פה, 'חנוכה' שהוא תמיד אף פעם לא מפסיק, זה בחינה של 'ימין'. מה זה "בשמאלה עושר וכבוד"? השמאל זה הצמצום, כשאתה לוקח תורה שבעל-פה וכותב אותה, זה חייב להיות צמצום, מכיון שלעולם אי אפשר לכתוב את כל מה שאתה מדבר, קל וחומר את כל מה שיש לך בראש בעל פה, כי התורה הנכתבת היא תמיד מצומצמת, וכמו שכתוב "אכתוב לו רובי תורתך", התורה שבעל-פה היא כמו ים לעומת התורה שבכתב, כל התנ"ך כולו הוא מאוד קטן ביחס לש"ס וכל התורה שבעל פה. והצמצום תמיד מגיע מהשמאל, וזה עושר, כי העושר הבחינה שלו היא צמצום, (קצת הפוך ממה שחושבים תמיד), כי כדי שיהיה לך זה צריך לקחת בחינות רוחניות גבוהות, ולצמצם אותם בתוך דברים גשמיים, וככה נעשה זהב, כל העושר זה צמצום של בחינות רוחניות ענקיות שמתגלות בזהב, לכן כשאתה רוצה לצמצם תורה שבעל-פה בתוך תורה שבכתב, יש לדבר הזה תופעת לוואי טובות. מה התופעת לוואי? אתה נהיה מיליונר, בגלל שצריך לתת לך הרבה עשירות, שזה בחינה של צמצומים, לצמצם את הבחינות הרוחניות לעשירות גשמיות. וזה חידוש נפלא, קצת הפכנו את העולם, כולם קוראים לצמצומים עניות, ועכשיו חידשנו שהצמצום זה עשירות זאת אומרת שכל כסף שיש לך – זה שמאל, זה צמצום ענק, של בחינות רוחניות עצומות. ולכן כל מי שיש לו את הבחינה הזאת שהוא עוסק בלקחת תורה של בעל פה, ועושה אותה תורה שבכתב, אז הוא זוכה בעזרת השם לעשירות גדולה, השם יזכנו אמן.

שבת שלום ומבורך. עריכה: ליאור גבע

התורה שבעל-פה שאינה נכתבת היא הכי קצרה, היא רק העניין של 'חנוכה', אבל היא היחידה שנשארת לעתיד לבוא, כי כתוב: "כל הקורבנות בטלים" – זה בחינה של תורה שבכתב, וגם כן כל התורה שבעל-פה, גם כן שנכתבה גם כן עתידה להתבטל, כי כבר לא תהיה שייכת אלינו בעניין של עולם הבא, לא יהיה לנו שור שנגח את הפרה, ולא מלווה ולווה, וכן כל הדינים האלה לא יהיו שייכים לעתיד לבוא. מה כן יהיה שייך? חג חנוכה. למה? כי חנוכה זה חג של הלל והודאה. העתיד לבא, זה התורה שבעל-פה הקטנטנה של חנוכה שיש לנו אותה עכשיו, שהיא תורה שבעל-פה שלא ניתנה להיכתב, זה הדבר היחיד שנשאר לעתיד לבוא, תורת ההודאה, גם אחרי שכבר אין קרבנות, גם אחרי שאנחנו כבר בחינה של נשמות ולא נמצאים ב'משחק' של העולם הזה, לא שייך לנו לא 'אורח חיים', לא יורה דעה, לא 'אבן העזר', ולא 'חושן משפט', שכל זה תורה שבעל-פה הנכתבת, מה נשאר לבסוף כשאנחנו כבר נהיה נשמות לעתיד לבוא, נשאר לנו רק דבר אחד – את הזיכרון, את חנוכה, הבחינה של זיכרון של לעתיד לבוא. לזכור את כל הפרטי פרטים בדיעת הבורא וע"י זה להכיר את הקב"ה בשלמות, ואז נדע את הקב"ה לגמרי. זו היא בחינה של תורה ד'עתיקא סתימאה', שרבנו מדבר עליה בלקוטי מוהר"ן (תורה לג) זה תורתנו של משיח, וזו התורה של לעתיד לבוא, בחינת תורה שבעל-פה שלא עתידה להיכתב, כי אי אפשר לכתוב אותה, מרוב הגודל העצום שלה. וגם כן לא צריכה להיכתב, כי לכולנו יהיה זיכרון. וזה מש"כ במדרש (ויקרא רבה פר' י"ג) "תורה חדשה מאתי תצא", חידוש תורה מאיתי יצא, תורה דעתיקא סתימאה.

ע"י שלוקחים תורה שבעל פה ועושים אותה תורה שבכתב זוכים לעשירות

אני רוצה להגיד עוד נקודה שהתחדשה לנו במוצאי שבת, כתוב בגמרא בגיטין (דף נ"ט) שרבי ורב אשי שניהם חתמו את התורה שבעל-פה, והם היו עשירים גדולים. וגם כן משה רבנו היה עשיר גדול כמובא בגמרא (שבת צ"ב. נדרים לח.). שלושתם זכו לשתי שולחנות הכי גדולים בעם ישראל, לתורה, ולעשירות גדולה. התבוננתי, למה דווקא הם, נכון שהם נתנו לנו את הספרים הכי חשובים, אך גם עוד תנאים ואמוראים שהנחילו לנו הרבה תורה שבעל פה, ואפילו היו עניים.

ונראה לחדש: שהעניין של תורה שבכתב שנתן לנו משה רבנו, מה הוא עשה? הוא לקח תורה שנתנה לו בעל-פה מהקב"ה, והוא כתב אותה, הוא עשה אותה תורה שבכתב, הרי התורה קדמה לעולם 2000 שנה, ואף שהייתה כתובה אש שחורה על גבי אש לבנה, היא לא הייתה תורה שבכתב כמו שאנחנו מכירים, היא הייתה כתובה בצירופים ושמות אחרים. התורה שבכתב שלנו היא הייתה תורה שבעל פה, והקב"ה אמר אותה למשה בעל פה. ומשה רבנו לקח תורה שבע"פ, ועשה אותה תורה שבכתב. אחר כך רבי, עושה את אותו דבר, לוקח את התורה שבעל-פה, שזה המשניות, ועושה אותה תורה שבכתב. בא אחר כך רב אשי ולוקח את כל הגמרא שהייתה בעל פה, ועושה אותה תורה שבכתב. נמצא שהמשותף לכל השלושה צדיקים האלו שזכו